

PŘÍBĚH SEDLÁKA RAJTERA - OD KOLEKTIVIZACE KE GLOBALIZACI

1. SEDLÁKŮV PŘÍBĚH - OD KOLEKTIVIZACE...

Úvod

Nejstarší z žijících členů rodu Rajterů, Jan přišel do Severních Čech z Moravy poté, co byl propuštěn z vazby. Jako soukromý zemědělec se totiž v padesátých letech odmítl podvolit kolektivizaci. Po přestěhování si našel zaměstnání na dráze a ve svém volném čase obhospodařoval kus šachtami poddolované půdy nedaleko chemičky dnešního Chemopetrolu Litvínov. Jedině zde jeho rodině komunističtí pohlaváři dovolili sedlačit. I když se místní družstevníci rok co rok snažili Rajterovi jeho hospodaření všemožně znechucovat, vydržel v tom nejistém prostředí plných 35 let.

Hned po revoluci se Rajterovi rozhodli najít si něco lepšího, kde by mohli žít a hospodařit podle svých představ. Dlouho hledali až si v roce 1993 za veškeré úspory koupili usedlost bývalého státního statku v Moravěvsi. Rajterovi zde sedlačí na 220 hektarech vlastních polí, dalších pár set hektarů mají pronajato. Společně se starají o několik prasat a asi o dvě stě kusů hovězího dobytka. Prodávají mléko, maso a obilí. *"I navzdory státní agrární politice, která je všelijaká, nás zemědělství uživí,"* tvrdí Rajter.

Konec poklidného života na venkově odstartovala zdánlivě nevinná příhoda z dubna roku 2001, kdy za nic netušícím Rajterem přišli úředníci s plánem pozemkové úpravy. *"Tohle jsou moje pole,"* ukazuje Jan Rajter pět šest obdélníků roztroušených na mapě mezi Moravěvsí a Havraní, *"nabídli mi, abych je vyměnil za pozemek ležící hned vedle domu, stejně velký a navíc scelený. Tvrdili, že to je kvůli hospodaření,"* vysvětluje důvody souhlasu s výměnou. V zápětí se však z televize dozvěděl, že na pozemcích, k jejichž výměně dal souhlas, má vyrůst 230 hektarová průmyslová zóna Joseph, jejímž jádrem se má stát hliníkárna mexické společnosti NEMAK.

Kdyby se tím politici veřejně pochlubili o dva týdny později, zřejmě by záhy Rajterova pole rozrývaly buldozery. Jenže v té době ještě běžela odvolací lhůta rozhodnutí o pozemkových úpravách, takže se Jan Rajter s pomocí Ekologického právního servisu okamžitě odvolal s tím, že proklamovaný účel pozemkových úprav byl jiný než skutečný záměr jejich využití. Překvapení úředníci na něj měsíc vyvíjet nátlak, aby odvolání stáhl. Nakonec však ministerstvo zemědělství pozemkové úpravy přeci jen zrušilo.

2. NEMAK

NEMAK vládou přilákán investovat do České republiky

Společnost NEMAK, jejíž ústředí sídlí v mexickém Monterrey, působí v České republice jako NEMAK Europe, s.r.o. Má být výrobcem hliníkových komponentů pro automobily. Mezi její hlavní zákazníky ve světě patří Ford, General Motors, Daimler Chrysler a Opel. Jak sama uvádí, důvodem jejího příchodu do České republiky byly především výhodné daňové podmínky, státní ochrana a předpoklad dobré produktivity práce zdejších obyvatel.

Nejprve společnost zamířila se svým záměrem do Plzně. Plán postavit nový závod na výrobu hliníkových hlav a bloků motorů se měl uskutečnit v lokalitě Borských polí. Po mohutných protestech místních občanů, jejichž součástí byla i desetitisícová petice, však musel NEMAK ustoupit. Tehdejší Zemanova vláda proto začala horečně shánět jinou vhodnou lokalitu, kde by občané tolik nelpěli na čistém životním prostředí. Snad proto přišli ministři s nápadem najít nové místo na těžbou zdevastovaném Mostecku, které se navíc potýká s vysokou nezaměstnaností. Zůstává nicméně záhadou, proč si vybrali právě lokalitu u obce Havraně, které se průmysl a těžba uhlí nedotkly, a kde se navíc nachází velmi kvalitní zemědělská půda. Vláda (po schůzce premiéra se zástupci firmy NEMAK) přes všechny ekologické a ekonomické argumenty hovořící proti projektu plán podpořila investičními pobídkami ve výši osmdesát milionů korun.

Proč právě do Havraně?

Umístění továrny společnosti NEMAK v lokalitě u Havraně je nesmyslné. Předně již z důvodu, že v roce 1993 byla vybrána pro podobné projekty průmyslová zóna na pozemcích nedalekých zbouraných vesnic Komořany, Třebušice a Ervěnice. Pro tyto účely byl mimo jiné vybudován dálniční

obchvat kolem Mostu, který měl být na zónu napojen. Stavby v této původně vybrané průmyslové zóně by bylo rovněž snadné připojit na stávající inženýrské sítě. Oproti tomu v Havrani se musely položit inženýrské sítě v délce 5 km za více než 60 miliónů Kč z kapes daňových poplatníků. Rozhodnutí vlády podpořit investici společnosti NEMAK v Havrani je o to absurdnější, že v témže roce odsouhlasila rozsáhlou státní investici na vytvoření 350 ha velké průmyslové zóny poblíž nedalekého Žatce. Ta je umístěna v místech bývalého letiště v oblasti, která je z hlediska ochrany životního prostředí poměrně přijatelná.

Jiné vysvětlení, proč stavět právě v Havrani, nabídl mluvčí společnosti NEMAK Pavel Kučera. Nechal se slyšet, že investoři z NEMAKu mají přece rádi přírodu, lesy a ptáky. Proč by tedy měli novou fabriku stavět uprostřed bývalého povrchového dolu s výhledem na chemičku? *"To by nám museli cestu vydláždít zlatem,"* prohlásil Kučera. Ani do lokality u Havraně, kde jako zázrakem není široko daleko vidět jediný komín, však NEMAK nepřišel zadarmo. Náklady na přípravu průmyslové zóny Joseph se vyšplhají na cca 150 milionů Kč, z toho 60 miliónů poskytne stát, zbytek zaplatí město Most. Kromě toho vláda v červenci roku 2001 přiklepla NEMAKu dalších 20 milionů jako pobídku na vytvoření 67 pracovních míst. A aby toho nebylo málo, zaplatil NEMAK za pozemky v hodnotě 65 miliónu Kč symbolickou 1 Kč za metr čtvereční.

Zdravotní dopady továrny

Průmyslový závod společnosti NEMAK (resp. průmyslová zóna Joseph) je umístěn na posledním těžbou nedotčeném území v okolí Mostu, jehož historická část a většina okolní krajiny a vesnic padly za obětí těžbě hnědého uhlí. Továrna bude přitom zdrojem rakovinotvorných dioxinů - provoz tedy bude kontaminovat okolní zemědělskou půdu, která je v okolí závodu intenzivně zemědělsky obhospodařovaná.

Ekologická rizika plánované hliníkárny nejsou zanedbatelná. Původně byla zóna Joseph naplánovaná i na polích rodiny Rajterů. Když ti však nesouhlasili s výměnou svých pozemků za jiné, musely být plány překresleny tak, aby se zóna jejich polím vyhnula. Rajterovi však i v bezprostředním sousedství zóny chtějí nadále hospodařit, dělat to, co umějí a co je živí. Možné emise z továrny je děsí. *"Já vím, co to je bydlet za chemičkou, to mi nemusí nikdo vysvětlovat,"* rozčiluje se osmašedesátiletý Jan Rajter starší. *"Ve dne je tam sice klid, ale pětkrát do měsíce vás to v noci vzbudí, jak nemůžete dýchat. Takovou budoucnost bych svým potomkům rozhodně nepřál."*

Potraviny pocházející z této oblasti tak s nejvyšší pravděpodobností budou obsahovat rakovinotvorné dioxiny, jimž je česká populace již nyní vystavena nad únosnou mez. Podle analýz českého Státního zdravotního ústavu (SZÚ) jsou Češi látkám s dioxinovým účinkem vystaveni v míře několiknásobně přesahující doporučení Světové zdravotní organizace (WHO) s rizikem vzniku několika stovek nových případů rakoviny ročně.

NEMAK jako zvláště velký zdroj znečištění, jak ho klasifikuje zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, nemá v „posouzení vlivů na životní prostředí“ (EIA) ani v projektové dokumentaci pro územní a stavební řízení v I. etapě uspokojivě vyřešeno nakládání s nebezpečnými odpady, odpadními vodami ani klíčovou ochranu ovzduší. U té dokonce neobsahuje údaje o výstupech toxických dioxinů, jež budou při výrobě vznikat. Projekt předpokládá v podstatě nulovou koncentraci těchto látek ve vypouštěných plynech, aniž by uváděl, jakými technologickými opatřeními má být tohoto příznivého stavu dosaženo.

Ti, kteří stojí v pozadí

Kromě Vlády stavbu NEMAKu a průmyslové zóny od samého počátku vehementně podporovali někteří představitelé místní a regionální samosprávy, počínaje tehdejší havraňským starostou Majerčinem (KSČM). Za jeho starostování se totiž Havraň dopracovala až k sedmnáctimiliónovému dluhu. Vážné finanční problémy nakonec vyvrcholily vypsáním konkursu na zadluženou obec. *"V té době zmocněnec vlády Rubeš na jedné ze schůzí v Havrani veřejně prohlásil, že když tu bude průmyslová zóna, stát dluh za obec zaplatí"* dodává Jan Rajter k důvodům, jež stojí za starostovým nadšením pro projekt.

Ministerstvo financí v roce 2001 v souvislosti s prosazováním záměru společnosti NEMAK poskytlo Havrani návratnou finanční výpomoc ve výši 870 tisíc korun na složení ceny budovy obecního úřadu, která by jinak mohla být prodána.

Stranou sporu konečně nezůstali ani nejvyšší političtí představitelé státu. Když se v novoročním diskusním pořadu televize Nova tehdejší předseda vlády Miloš Zeman a tehdejší předseda Parlamentu Václav Klaus zamýšleli nad náboženským fanatismem, který ohrožuje současnou světovou bezpečnost, přeskočili k "ekologickému fundamentalismu" obecně a jeho údajných projevech v České republice. Jako příklad "nenápadné formy fundamentalismu" zvolil premiér Zeman odpůrce závodu NEMAK u Mostu.

Podporovatelem celého projektu byl také krajský hejtman Ing. Jiří Šulc, který je jakoby náhodou společníkem firmy Coming s.r.o., která NEMAK zastupovala v řízení o umístění stavby. „Úředníci s náma jednali celkem slušně, akorát hejtman Šulc a primátor Bártl k nám přistupovali vždycky hrozně povýšeně,“ charakterizuje chování regionálních politiků Jan Rajter. *“Když jsem se poprvé dozvěděl o záměru stavět NEMAK, obrátil jsem se na paní Holanovou, jednatelku Agrární komory sdružující zemědělce v severočeském kraji. Svolala schůzi, kde jsme přijali nesouhlasné stanovisko s využitím zemědělské půdy ke stavbě průmyslové zóny,”* pokračuje Rajter, *“jenže pak ji navštívili hejtman s primátorem a ona stanovisko komory ze dne na den za našimi zády změnila na souhlas.”*

Obrovský tlak, který je na vybudování zóny pro NEMAK kladen, potvrzoval i dopis tehdejšího ministra průmyslu a obchodu Grégra tehdejšímu zmocněnci vlády pro severozápadní Čechy Rubešovi. *“Pan premiér při jednání s představiteli uvedené firmy rozhodl, že budete jako zmocněnec vlády ... vhodným způsobem usměrňovat součinnost představitelů regionu (hejtmana Ústeckého kraje, ... primátora města Most a dalších) tak, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům... Jsem přesvědčen, že tento úkol pochopíte jako jednu z priorit ve prospěch obnovy celého regionu,”* uvádí se v dopise. Rajterovi však pocit, že by šlo o nějakou obnovu rozhodně nemají: *“Kdyby pozemky patřily hejtmanovi nebo primátorovi, určitě by je nikomu nedali jen tak za korunu.”*

Salám na mexický způsob

NEMAK zařídil prosazení svého projektu skutečně elegantně. Nejprve oznámil Ministerstvu životního prostředí (MŽP) záměr postavit závod s kapacitou 1,6 miliónu kusů hliníkových hlav ročně a MŽP zahájilo proces EIA. Vedle toho však město Most podalo návrh na vydání územního rozhodnutí na I. etapu projektu továrny NEMAKu, avšak pouze o kapacitě 150 tisíc kusů hlav ročně (mimořádně, tato kapacita je nižší než předpokládaný počet zmetků při kapacitě 1,6 mil. kusů). Pro takovou stavbu však podle zákona není posuzování vlivů na životní prostředí nutné. Tento "malý" projekt NEMAK prosadil a přes všechna závažná pochybení je v dnešní době továrna hotova a zahájila zkušební provoz. Teprve v současné době však probíhá územní řízení k II. etapě, která má znamenat rozšíření továrny na plánovanou kapacitu 1,6 mil. hlav. Je zjevné, že I. etapa bez II. postrádá jakýkoliv smysl. Touto tzv. salámovou metodou, známou u nás především z výstavby dálnic, tak NEMAK dosáhl svého a dá se proto předpokládat, že z Havraně jej hned tak někdo „nevyžene“.

Pan Jan Rajter starší proto současnou situaci přirovnává ke kolektivizaci, kterou v padesátých letech na vlastní kůži zažil. *„Vždyť oni pokračují v tom, co začali komunisti,”* rozčiluje se.

3. PRÁVNÍ POZADÍ PŘÍBĚHU

Ekologický právní servis připravuje pro pana Jana Rajtera všechny právní kroky, které kolem NEMAKu a zóny Joseph podniká. EPS samotný se pak správních řízení v průmyslové zóně Joseph účastní na základě § 70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Má tak možnost se účastnit všech správních řízení, při nichž může být dotčen zájem ochrany a přírody, tedy např. územních a stavebních řízení ve vznikající zóně.

Ministerstvo životního prostředí souhlasí s odnětím pozemků ze zemědělského půdního fondu.

Celý případ byl z právního hlediska odstartován závažnými pochybeními - a to především Ministerstva životního prostředí - v procesu vydávání souhlasu s trvalým odnětím zemědělské půdy ze zemědělského půdního fondu (ZPF). Takový souhlas je nezbytný k tomu, aby půdu bylo možno využít k jinému než zemědělskému účelu, tedy také k zastavění továrnou NEMAKu a dalšími stavbami v plánované průmyslové zóně Joseph. MŽP 13. 6. 2001 vydalo souhlas na základě žádosti města Mostu z 11. 6. 2001. Již z uvedeného vyplývá, že ministerstvo nemohlo mít k řádnému

posouzení dostatek času, když celou věc vyřídilo během dvou dnů, zatímco v jiných případech trvá jeho rozhodování i několik měsíců. Tento souhlas byl dále nezákonný z toho důvodu, že k jeho vydání z důvodu malé výměry odnímané půdy nebylo MŽP vůbec kompetentní. Dne 9. 10. 2001 byl proto vydán další souhlas, přičemž ten měl být údajně vydán na základě žádosti města Most již ze dne 2. 5. 2001 - tedy žádosti, která svým datem více než o měsíc předchází žádost první! Tento souhlas se vztahoval na větší výměru půdy, tedy i na jiné pozemky, a nahradil souhlas původně vydaný. Oba souhlasy však je nutno podkládat za nezákonné nejen z výše uvedených důvodů, ale také proto, že MŽP v procesu odnímání řádně nezkoumalo, zda pro výstavbu existují v okolí alternativní vhodnější lokality (například v místech již zasažených těžbou uhlí), jak vyžaduje zákon o ochraně ZPF.

"Půda tady u Havraně je kvalitní černozem s jílovitým podložím, které drží vláhu. I když je suchý rok, tady se vždycky urodí," říká sedlák Rajter. "Jen se podívejte, na poli nenajdete ani kámen. O pár kilometrů dál je to mnohem horší".

Nezákonnost svého postupu při odnímání zemědělské půdy pak MŽP samo potvrdilo, když úředník, který uvedené souhlasy vydal (náměstek ministra Ing. Josef Běle) na dotaz EPS odpověděl, že se ministerstvo při rozhodování zabývalo především sociálně ekonomickými kritérii. MŽP tedy v zásadě pouze automaticky splnilo usnesení Vlády ČR č. 735 z 18. 7. 2001 o zabezpečení investiční přípravy průmyslové zóny Most - Havraň pro investiční záměr společnosti NEMAK Europe s.r.o. Usnesení vlády totiž, vedle mnoha investičních pobídek, obsahuje také "doporučení", aby MŽP souhlas s odnětím půdy vydalo. Na celé věci je pak navíc podivné to, že souhlas vydával náměstek ministra, když na MŽP existuje specializované oddělení, které se takovými případy obvykle zabývá.

Kvůli nezákonnostem provázejícím proces odnímání půdy ze ZPF se EPS obrátil na tehdejšího ministra ŽP Miloše Kužvarta s podnětem k přezkumu tohoto rozhodnutí, v němž mu navrhl čtyři jiné, z ekologického hlediska i s ohledem na potřeby ochrany ZPF vhodnější lokality. Poté, co tento podnět nebyl řádně vyřízen, pak EPS podal na postup MŽP v dané věci dvě stížnosti, na které však nebylo dostatečně uspokojivým způsobem odpovězeno.

Ombudsman: odnětí půdy proběhlo nezákonně

EPS se proto 22. 2. 2002 obrátil s podnětem na veřejného ochránce práv (ombudsmana), kterého vyzval k přezkoumání celého uvedeného postupu MŽP. Ombudsman provedl šetření, jehož závěry daly jasně za pravdu všem námitkám EPS. Ombudsman zkonstatoval, že při odnímání půdy ze ZPF došlo k závažným porušením zákona, a proto navrhl, aby jeho závěrečnou zprávu a stanovisko MŽP použilo jako podklad k přezkoumání svého rozhodnutí. V dopisu ministru životního prostředí uvedl, že se celý schvalovací proces omezil jen na schválení návrhu na umístění rozvojové zóny Joseph bez důsledného porovnání a vážení možných alternativ, MŽP tak podle něj selhalo ve své roli činitele hájícího veřejný zájem na ochraně zemědělského půdního fondu. Dále pak ombudsman uvedl, že jeho zjištění znamenají zpochybnění v dané době již pravomocných rozhodnutí jiných úřadů, která byla na základě uvedeného souhlasu MŽP mezitím vydána.

Magistrát města Mostu ústy svého primátora ombudsmana bez dalšího ubezpečil, že jeho úřad postupuje pouze v souladu se zákony. Přitom však odmítl zahájit jakékoliv právní kroky k odstranění nezákonného stavu. Podobně jako magistrát se vyjádřil také tehdejší Okresní úřad v Mostě, který sice tvrdil, že důsledně hájí zájmy ochrany ZPF, avšak pro nápravu také nic neudělal. Vůbec nejzávažnější však byl přístup MŽP, na němž leží největší tíha odpovědnosti za nezákonný stav, který v celé kauze panuje. To se ani neobtěžovalo v zákonné lhůtě vyjádřit. Později namísto přezkumu svého souhlasu ombudsmanovi slíbilo, že dohlédne na to, aby se podobné nedostatky v budoucnu již neopakovaly.

Když tedy správní orgány odmítly řízení obnovit, aktivní roli převzal EPS, který na základě výsledků ombudsmanova šetření připravil celkově 5 návrhů na obnovu řízení na jednotlivé stavby v zóně. Všechny však byly postupně zamítnuty. Žádný ze správních orgánů nedošel k závěru, že by nezákonný souhlas s odnětím pozemků v zóně byl nějakou překážkou pro rozhodnutí, která na něj navazovala. Že k odnětí pozemků vůbec nemělo dojít, a tedy že se poté neměla vést žádná územní a stavební řízení? To nás nezajímá, jakoby tímto úřady zcela svorně potvrdily.

Mostecké úřady: Hod' kamenem, kdo jsi bez viny

Podstatnou úlohu v celé kauze sehrály oba mostecké stavební úřady, jak magistrátní, tak jeho tehdejší nadřízený - okresní. Stavební úřad města Mostu - které v územním a stavebním řízení dokonce společnost NEMAK zastupovalo (!) - vydal 7. 8. 2001 rychlé, leč bohužel zcela nezákonné územní rozhodnutí. Stavební úřad si neopatřil ani zákonem předepsané podklady pro rozhodnutí, natož ty, které by opravdu vypovídaly o povaze a rizicích celé stavby továrny společnosti NEMAK.

Tak například stavební úřad nezískal souhlas orgánu ochrany přírody a krajiny (v tomto případě Magistrátu) se zásahem do krajinného rázu. Zákon přitom ukládá přitom povinnost vést speciální správní řízení již v případě pouhé existence možnosti snížení či změny krajinného rázu. V případě lokality u Havraně bude stavba NEMAKu nepřehlédnutelnou a výraznou hmotou v blízkosti terénního horizontu v otevřené zemědělské krajině, jejíž nenarušenost je v krajině Mostecké pánve ojedinělá. V podkladech pro územní rozhodnutí pak dále chybělo stanovisko Okresního úřadu na úseku ochrany ovzduší či stanovisko okresního hygienika vydané v souladu se zákonem. Stavební úřad také pochybil tím, když v rozporu se zákonem doplňoval materiály do spisu po konání ústního jednání, a dále tím, že se nevyrovnal s uplatněnou námitkou podjatosti pracovníků stavebního úřadu - zaměstnanců města Mostu, které svůj odbor žádalo o vydání územního řízení.

Proti územnímu rozhodnutí podal EPS i pan Rajter odvolání. Tehdejší Okresní úřad však mnoha pochybeními, nedostatky a nezákonnostmi zatížené rozhodnutí nezrušil. Naopak, dne 23. 10. 2001 napadené rozhodnutí potvrdil, (pouze v bodě týkajícím se nového souhlasu MZP s odnětím pozemků ze ZPF výrok rozhodnutí změnil.)

Stavební řízení, které plynule navázalo na územní, proběhlo dosti svižně - stavební povolení na NEMAK bylo magistrátním stavebním úřadem vydáno 21. 12. 2001. Opět ze strany pana Rajtera a EPS přišla odvolání, ta však byla vyřešena v zásadě stejným způsobem jako územní rozhodnutí: Okresní úřad 12. 3. 2002 stavební povolení potvrdil a odvolání zamítl. A tak stavbě továrny NEMAKu již nic nestálo v cestě.

Krajský soud v Ústí nad Labem: Jaké nezákonnosti?

Pan Rajter společně s EPS napadli uvedená rozhodnutí okresní úřadu u Krajského soudu v Ústí nad Labem žalobami, dne 20. 12. 2001 proti územnímu a 17. 5. 2002 proti stavebnímu. To však již nic nemohlo změnit na tom, že se NEMAK začal stavět. EPS si na podporu své právní argumentace nechal zpracovat např. posudek doc. Ing. arch. Ivana Vorla, CSc. z Ústavu urbanismu Fakulty architektury Českého učení technického v Praze. Z něj jednoznačně vyplývá, že stavbou továrny NEMAKu dojde k citelnému zásahu do krajinného rázu.

Dále EPS soudu předložil studii MUDr. Miroslava Šuty, konzultanta pro oblast toxických látek a člena Mezirezortní komise pro chemickou bezpečnost, týkající se možných zdravotních a ekologických rizik provozu továrny NEMAKu. Tato studie upozorňovala na podstatné nedostatky zpracování celého projektu.

Ústecký soud ve věci územního rozhodnutí 16. 4. 2003 však rozhodl tak, že žádné nezákonnosti týkající se napadeného rozhodnutí a jeho podkladů (ať již šlo o odnětí půdy ze ZPF, krajinný ráz, zdravotní rizika atd.) nenalezl. Žaloba pana Rajtera tedy byla zamítnuta. A žaloba EPS byla odmítnuta jako podaná osobou „k tomu zjevně neoprávněnou“. Soud totiž v přímém rozporu s dosavadní praxí zkonstatoval, že v případě EPS nejde o místně příslušnou organizační jednotku občanského sdružení ve smyslu § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny a že tedy EPS vůbec neměl být účastníkem zmíněných řízení. Jednoduše řečeno, protože má EPS sídlo v Brně, nemá se co "štourat" do věcí, které se dějí na Mostecku.

Boj s takovými rozhodnutími soudu vydanými na poli správního soudnictví umožňuje ve zcela nové podobě od počátku roku 2003 zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Vstoupením tohoto zákona v účinnost byla konečně naplněna Ústava ČR, protože jí předpokládaný Nejvyšší správní soud po dlouhých deset let existoval pouze na papíře. Tímto zákonem však předně byla stanovena možnost, v civilizovaném světě naprosto obvyklá (bohužel u nás po celá 90. léta ignorovaná, a proto často i ze zahraničí kritizovaná), aby správní rozhodnutí na návrh účastníka správního řízení podléhalo nezávislému soudnímu přezkumu i z věcného hlediska. Soud tedy dnes oproti minulosti může jednak přezkoumávat pestrou paletu správních rozhodnutí, které donedávna byla ze soudního

přezkumu vyloučena a především pak provádět skutečné dokazování, tedy ověřovat, zda je správní rozhodnutí věcně správné, zatímco předtím se soud zabýval pouze souladem správního rozhodnutí se zákonem. V Brně byl tedy zřízen Nejvyšší správní soud jako druhá instance správně soudní struktury, a tudíž se objevila i možnost obrátit se na něj s tzv. kasační stížností proti rozhodnutím soudů učiněným v první instanci. V našem případě to znamená, že jak pan Rajter tak EPS se 29. 5. 2003 obrátili na Nejvyšší správní soud a navrhli zrušení nezákonného rozhodnutí krajského soudu v Ústí nad Labem.

Nedlouho (23. 5. 2003) po vypořádání se s „problémem územního rozhodnutí“ přišel rozsudek ústeckého soudu o stavebním povolení na NEMAK. Soud zvolil stejný a již „osvědčený“ způsob, jak s žalobou EPS naložit, a tak ji opět odmítl jako podanou osobou „k tomu zjevně neoprávněnou“. EPS se proto 20. 6. 2003 obrátil na Nejvyšší správní soud s kasační stížností.

Pan Rajter se nevzdává přesto, že dlouhý boj s úřady, jimž za zády stojí politici a silný investor, je obtížný a vyčerpávající. Nadále odmítá prodat své pozemky roztroušené na ploše průmyslové zóny Joseph. Když se pak podíváte na katastrální mapu a hledáte jakékoliv vhodné umístění pro novou hliníkárnou, rozšíření provozu vždy narazí na Rajterovy pozemky nebo na hranici zóny. *"Kdyby nebyly jiné místa, snad bychom i my ze svých pozemků ustoupili. Jenže já tu léta žiju a vím, že možnost, kde by ta zóna mohla stát a neničila by se kvůli tomu zemědělská půda, je dost,"* obhajuje odhodlání vytrvat starší z Rajterů. *"Po revoluci jsem přemlouval syna a vnuky, abychom si založili rodinnou farmu, že už nám konečně nemůže nikdo nic vzít, a vidíte... Já se na tu novou dobu docela těšil, ale to jsem netušil, že bude možný, aby si někdo umanol vám za barákem postavit takovouhle plynovou komoru,"* zlobí se a ukazuje k místu, kde vyrůstá hliníkárna. *"Po tom všem, kdy jsme koupili pozemky k farmaření, začali na nich hospodařit a stát nás podporoval, nám nakonec půdu vezmou a ještě nás znemožní... Přestal jsem důvěřovat ve spravedlnost tohoto státu."*

4. MÍSTNÍ REFERENDUM A ZÓNA JOSEPH

Rozvojová zóna Joseph aneb Zázemí pro NEMAK

Je jasné, že továrna NEMAKu nemůže stát v rozvojové zóně zcela osamocena. Proto bylo třeba vybudovat infrastrukturu - další stavby, jako je např. vodojem, čistírnu odpadních vod, komunikace, inženýrské sítě apod., na které by se mohla továrna napojit. Na nezákonnost stavebních povolení na jednotlivé stavby v zóně EPS připravil celkově šest žalob. Krajský soud rozhodl ve čtyřech případech, které se týkaly žalob, kterými jsme se domáhali stanovení povinnosti stavebního úřadu doručit panu Rajterovi stavební povolení. Pan Rajter byl tzv. opominutým účastníkem řízení (tedy osobou, která měla právo se řízení účastnit, ale v rozporu se zákonem se s ní jako s účastníkem nejednalo). Soud nám dal dvakrát zapravdu a potvrdil, že pan Rajter měl být účastníkem stavebního řízení na jednu z obslužných staveb NEMAKu. Dalšími dvěma žalobami - které však byly právně totožné s předchozími dvěma - se soud odmítl vůbec zabývat, proto na ně EPS pro pana Rajtera připravil ústavní stížnosti, které byly podány 12. 7. 2001. Ústavní soud však stížnosti 10. 12. 2002 odmítl. O dalších dvou žalobách, které podal EPS svým jménem, pak soud 21. 5. 2003 rozhodl podobně jako o žalobě proti územnímu rozhodnutí - označil EPS za osobu „zjevně neoprávněnou“. Podle přesvědčení soudu se tedy EPS vůbec neměl stavebních řízení na jednotlivé stavby zóny Joseph účastnit. EPS opět nezbylo nic jiného, než se takovým rozhodnutím soudu bránit podáním kasačních stížností k Nejvyššímu správnímu soudu.

Další žaloba týkající se rozvojové zóny Joseph byla vyřízena, opět u Ústeckého krajského soudu a stejnou soudkyní, znovu negativně. Tentokrát se jednalo o informace - při zajišťování podkladů pro svou práci na případu EPS čelil obstrukčnímu jednání ze strany mosteckého magistrátu, který mu odmítl zpřístupnit kopii dokumentace pro územní rozhodnutí na zónu Joseph. O tu EPS požádal v souladu se zákonem, č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím (Infozákon), který možnost poříditi si kopii ze spisu výslovně umožňuje. Magistrát však připustil pouhé nahlédnutí do spisu v prostorách úřadu. EPS se odvolal, a protože odvolací orgán jeho odvolání nevyhověl, podal ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem. Paní soudkyně bez jakéhokoliv podstatnějšího právního odůvodnění (v zásadě jen jedním souvětím) uvedla, že právo na přístup k informacím není absolutní a je limitováno ustanoveními o nahlédnutí do spisu. Co na tom, že soudy již několikrát (a to i na základě žaloby EPS v jiné kauze) rozhodly o tom, že Infozákon má přednost před ustanovením o nahlédnutí do spisu? Další kasační stížnost směřuje k Nejvyššímu správnímu soudu. Je nebo není náhodné, že všech šest EPS doposavad připravených stížností směřuje proti rozhodnutím jediné soudkyně?

Obec Havraň: Pro příchod NEMAKu je třeba změnit územní plán

V souvislosti s přípravou továrny NEMAKu a dalších staveb v zóně Joseph bylo třeba, aby se změnil územní plán obce Havraň, který v intenzivně obhospodařovaném území do té doby s žádnou průmyslovou zónou přirozeně nepočítal. Rozběhl se tedy proces změny územního plánu, k němuž má veřejnost možnost se vyjadřovat.

Pan Rajter a další občané svůj názor zřetelně vyjádřili ve svých připomínkách a námítkách, když v září 2002 požadovali, aby území, v němž má celá zóna vzniknout, bylo vymezeno jako nezastavitelné území určené pouze pro účely zemědělské výroby. Havraňští zastupitelé v čele s tehdejší starostou Majerčinem však oprávněná vyjádření občanů a vlastníků nemovitostí vůbec nevzali v potaz a schválili takový koncept změny územního plánu, který již se zónou Joseph počítá. Tímto byl tedy dán podklad pro další rozhodnutí o tomto území.

V průběhu procesu změny územního plánu Havraně mělo vydat své stanovisko k jeho změně také Ministerstvo životního prostředí. To se svým vyjádřením otálelo. V květnu totiž zveřejnilo informace o výsledcích svého projektu Analýza veřejných podpor s negativním vlivem na životní prostředí a podpor, které nejsou v souladu s principem udržitelného rozvoje. Studie přímo konstatuje, že zóna Joseph je příkladem prokazatelně nevhodné podpory průmyslovým zónám a že environmentální škodlivost této podpory je navíc výrazně převýšena výčtem dalších negativních aspektů v procesu realizace této zóny. Podle interních informací EPS úředníci MŽP připravili nesouhlasné stanovisko ke změně územního plánu. Materiál však byl postoupen samotnému ministru životního prostředí Liboru Ambrozkovi a ten přes naprosto zjevná konstatování o nevhodnosti zóny plynoucí ze studie nakonec v červenci 2003 s předloženou změnou územního plánu souhlasil. Tímto nepřímo povolil další odnímání zemědělské půdy ze zemědělského půdního fondu, tentokrát v rozsahu 130 hektarů. Netřeba dále rozvádět, že odejmout zemědělskou půdu v této lokalitě nelze jinak než protiprávním způsobem.

A v září 2003 se pan Rajter konečně dočkal vypořádání svých námitek k územnímu plánu. Jak se s nimi obec Havraň naložila? Ačkoliv průmyslová zóna kopíruje hranice Rajterových pozemků, nebyl obcí posouzen jako dotčený vlastník, o jehož námítkách k územnímu plánu by bylo třeba v souladu se stavebním zákonem řádně rozhodnout. Jeho námítky byly obcí Havraň naprosto svévolně posouzeny pouze jako připomínky občana obce, a zamítnuty. Pan Rajter se proto obrátil na Krajský úřad, aby ten v Havrani zjednal nápravu.

Místní referendum v Havrani versus zahraniční investice aneb Chránit práva občanů či nadnárodní společnosti?

Když nebyly představy a zájmy občanů Havraně v konceptu změny územního plánu nijak zohledněny, připravil pro ně EPS návrh místního referenda podle zákona č. 298/1992 Sb., o místním referendu. Formou referenda, institutu přímé demokracie zakotveného v Listině základních práv a svobod, by občané dostali možnost vyjádřit se k tomu, zda chtějí, aby sporné území zóny Joseph bylo či nebylo v územním plánu vymezeno jako „plocha určená pro zemědělství“, na níž lze umisťovat a povolovat pouze jednoduché stavby. Pokud by většina občanů hlasovala v referendu kladně, bylo by obec Havraň do 6 měsíců od vyhlášení výsledků referenda povinna schválit změnu územního plánu navrženým způsobem. Paní Jana Rajterová dne 9. 9. 2002 podala uvedený návrh na konání referenda a doporučila, aby se konalo souběžně s volbami do zastupitelstev obcí, a to dne 2. 11. 2002. Pod návrh na jeho konání se podepsalo více než zákonem požadovaných 30% oprávněných občanů Havraně, návrh splňoval i všechny další zákonné náležitosti. A pokud návrh všechno uvedené obsahoval, obec pak měla v podstatě jen jednu možnost, projevené vůli svých občanů vyhovět a referendum vyhlásit.

Starosta Havraně však zcela nezákonně dne 18. 9. 2002 odmítl referendum vypsat. K takovému kroku jednak nebyl vůbec oprávněn (rozhodování ve věci referenda totiž patří do kompetence zastupitelstva), dále pak tímto dal jasně najevo, že není v žádném případě ochoten respektovat natož (jak mu ukládá zákon o obcích) hájit zájmy občanů. Jeho krok je o to nesmyslnější, neboť je zcela zřejmé, že samotné vyhlášení referenda v žádném případě ještě neznamená, že jeho iniciátoři a podporovatelé budou mít úspěch. Nikdo by totiž nemohl bránit legitimním snahám starosty a zastupitelů v době od jeho vyhlášení do jeho konání přesvědčovat občany o tom, že lepší je

hlasovat proti návrhu iniciátorů. Navíc se dá vždy předpokládat, že se hlasování v referendu zúčastní i občané, kteří si zónu ve svém sousedství přejí. Právě proto, aby byla zajištěna co nejvyšší účast na referendu, bylo navrženo, aby se konalo ve stejný den jako volby do zastupitelstva obce. Zbylých 70% občanů by tak mohlo podporovatele v zásadě snadno přehlasovat.

O tom, že komunistický starosta a jeho příznivci smysl institutu referenda vůbec nepochopili, svědčí další události - rozhodli se totiž, že se původního návrhu „zbaví“ tak, že vyhlásí vlastní „protireferendum“. Jeho navrhovatel, komunistický zastupitel Smetana, EPS připravený návrh referenda po formální stránce doslova opsal, přičemž však otázky vůči původnímu návrhu zcela obrátil. Podle nového návrhu by mohli občané vyjádřit souhlas či nesouhlas s tím, aby se „pokračovalo s výstavbou zóny, která přinese vytvoření nových pracovních míst a zvelebení obce“. Znění otázek bylo značně sugestivní, navíc nebylo právně jasné, o čem mají občané rozhodovat a k čemu by vlastně výsledek takového referenda obec Havraň zavazoval. Když pak byli ani ne měsíc poté, co byly sbírány podpisy pro návrh původní, občané žádáni o podpis do nových podpisových archů ve stejné záležitosti, mohli se domnívat, že se jedná o návrh původní. Však také sběrači podpisů decentně neupozorňovali na to, že se jedná o návrh zcela odlišný. O tom, že někteří občané byli uvedeni v omyl, svědčí fakt, že 17 z nich právě z tohoto důvodu brzy požádalo o vyškrtnutí z podpisových listin.

Dne 7. 10. 2002 byl návrh „protireferendum“ obci podán a starosta ho již o dva dny později 9. 10. 2002 vyhlásil. Rodina Rajterových proto využila možnosti dané občanům zákonem č. 128/2000 Sb., o obecním zřízení (zákon o obcích) a požádala o zařazení projednání jejich návrhu na konání referenda jako bodu na zasedání zastupitelstva, které starosta svolal na 31. 10. 2002 pouze a jen z důvodu informování zastupitelů o podání návrhu druhého. Těsně před obecními volbami pak proběhlo za účasti asi padesátky obyvatel obce bouřlivé jednání. Na jednání zastupitelstva však bod navržený Rajterovými vůbec nebyl zařazen a zastupitelé potvrdili vyhlášení druhého návrhu, aniž by se prvním vůbec zabývali.

Paní Rajterová se s pomocí EPS proto 10. 10. 2002 obrátila na Ústavní soud s tím, aby její ústavně zaručené právo na správu věcí veřejných ochránil. Požádala tedy Ústavní soud, aby stanovil havraňskému zastupitelstvu povinnost referendum vyhlásit.

Komunální volby aneb Ještě je naděje?

V komunálních volbách však mezitím došlo ke zmatené politické změně, k níž kauza referenda bezesporu přispěla. Většinu v havraňském zastupitelstvu získala místní ČSSD (5), jež vytvořila koalici s Nezávislými (3). Komunisté (4) se tak po více než padesáti letech (!) ocitli v opozici. Nová starostka (ČSSD) se netajila veřejnou podporou původního návrhu referenda. Většina zastupitelstva se shodla na potřebě nastolení vlády zákona v Havraní a na důkaz příchodu nových časů se s dalšími dohodla, že vyhlásí referendum podle původního návrhu. Nově zvoleným členům zastupitelstva EPS zaslal právní analýzu postupu při vyhlášení referenda s návrhem na další postup tak, aby mohlo být v souladu se zákonem první referendum uskutečněno. Již to tedy vypadalo, že konečně bude rozhodnuto podle litery zákona. Před prvním jednáním nového zastupitelstva se však do Havraně dostavil tiskový mluvčí vládního zmocněnce pro severozápadní Čechy. Jeho úkol byl jasný: zastupitelstvo od vyhlášení referenda odradit.

Zasedání zastupitelstva dne 3. 12. 2002 proběhlo také za účasti zástupců Hnutí Duha a EPS, který zastupitelům osobně znovu vysvětlil, jak je třeba v souladu se zákonem při vyhlášení referenda postupovat. V následném hlasování byli podle očekávání všichni komunisté proti původnímu referendu a zřejmě z obavy před případnými problémy se dva ze zastupitelů ČSSD zdrželi hlasování. Do většiny chyběl jeden hlas, referendum vyhlášeno nebylo. Poslední šancí tak bylo mimořádné jednání zastupitelstva, které se odehrálo 13. 12. 2002. Opět proběhlo vysvětlovací kolečko za účasti zástupce EPS a Hnutí Duha. Opětovné hlasování však za značné nevole přítomných havraňských občanů nepřineslo žádnou změnu. Starostka poté podvedeným spoluobčanům sdělila, že už nechce nikdy o referendu jednat.

A orgány činné v trestním řízení si o referendu myslí své

Celá kauza referenda ve svých souvislostech dosáhla takových rozměrů, že se EPS obrátil také na Policii ČR s podrobně odůvodněným trestním oznámením na tehdejšího havraňského starostu pana Majerčina. V podání z 31. 10. 2002 jsme vyjádřili podezření, že se mohl v souvislosti

s postupem při vyhlášení referenda dopustit spáchání trestného činu maření přípravy místního referenda podle § 177 trestního zákona, a dále v souvislosti s prosazováním investice společnosti NEMAK zneužití pravomoci veřejného činitele podle § 158 trestního zákona. EPS pak 17. 12. 2002 podal trestní oznámení na havraňské zastupitele, kteří hlasovali proti vyhlášení referenda či se zdrželi hlasování, pro podezření z maření přípravy referenda.

Policie a státní zastupitelství ukázali, že i pro ně je referendum věcí dosti vzdálenou, se kterou nemají v zásadě žádné zkušenosti. Tím méně tedy mohli z trestně právního hlediska řádně zhodnotit závažnost kroků starosty a zastupitelů. Na konci minulého roku, 30. 12. 2002, policejní orgán prošetřování oznámení na pana Majerčina odložil s tím, že „není možno věc vyřídit jinak“. Tento závěr však v podstatě nijak neodůvodnil. EPS okamžitě podal na státní zastupitelství podnět k výkonu dozoru, na jehož základě státní zástupce rozhodnutí o odložení věci zrušil a případ postoupil mostecké kriminální policii. Tam se pak dostalo i trestní oznámení na zastupitele.

Počátkem března 2003 však kriminální policie oba případy odložila s až neskutečně laickým právním a také věcným zdůvodněním. Policejní orgán svým rozhodnutím zcela porušil základní zásady trestního řízení, když celou věc bagatelizoval a posoudil pouze ve prospěch osob, vůči kterým trestní oznámení směřovala, nezhodnotil všechny námi předložené důkazy, natož aby byl schopen nalézt podle našeho názoru zřetelné souvislosti mezi jednáním především pana Majerčina (a také dalších zastupitelů) a nevyhlášením referenda. EPS sice podal proti odložení rozsáhle odůvodněné stížnosti, ty však byly státním zastupitelstvím v Mostě zamítnuty z důvodu, že EPS „nefiguruje mezi poškozenými v dané kauze“.

Nade všemi bdí „spravedlivý“ Ústavní soud

Od podání ústavní stížnosti z října 2002 uplynul rok, NEMAK v květnu 2003 zahájil zkušební provoz a v září svou továrnu postavenou v I. etapě slavnostně otevřel. V případě, že by se začalo s výstavbou II. etapy továrny, v referendu by však havraňští neměli v podstatě již o čem rozhodovat. Zmocněnec vlády pro severozápadní Čechy, pan Vlastimil Aubrecht, si k řešení situace kolem referenda a k ochraně investice společnosti NEMAK najal známého advokáta, bývalého ministra vnitra JUDr. Tomáše Sokola. EPS v lednu 2003 požádal zmocněnce, aby poskytl informace týkající se smlouvy mezi jeho kanceláří a panem Sokolem. Zmocněnec sice odpověděl, smlouvu samotnou však poskytnout odmítl. Proti jeho postupu se EPS odvolal k jeho nadřízenému, předsedovi Vlády ČR Vladimíru Špidlovi. Ten však ve lhůtě stanovené zákonem o informacích o odvolání nerozhodl. EPS proto na něj podal žalobu, jejímž cílem je zrušení rozhodnutí předsedy vlády a přiměnění zmocněnce, aby smlouvu s kanceláří pana Sokola poskytl.

Až po roce mlčení, na podzim 2003, se ústavní soud přihlásil o slovo a Rajterům zaslal potěšitelnou zprávu: k projednání ústavní stížnosti nařídil na 20. listopadu 2003 ústní jednání. „Probojovat se“ až k ústnímu jednání se totiž povede jen mizivému zlomku stížností, drtivá většina je bez jeho nařízení odmítána. Případu se ujal nový právní zástupce, specialista na řízení před Ústavním soudem prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc. z katedry ústavního práva pražské právnické fakulty. V den ústního jednání však soud své rozhodnutí nevyhlásil, nejprve dopolední jednání přerušil, aby mohl rozhodnutí vyhlásit odpoledne, ale k překvapení přítomných nakonec celé jednání odročil, a to pouze za účelem oznámení konečného verdiktu, na 11. prosince 2003.

Na tento den se proto soustředila očekávatelná velká pozornost - ústavní soud svým rozhodnutím o referendu měl hodně napovědět o tom, jak se celá kauza bude dále vyvíjet. Soud však vyhlásil zcela nečekaný verdikt: stížnost usnesením odmítl. Předseda senátu Jiří Mucha pak v Událostech na ČT1 a dalších médiích rozhodnutí soudu odůvodnil tím, že nemohli naříditi obci Havraň, aby referendum s konkrétními otázkami vyhlásila, neboť by takto ústavní soud nelegálně zasahoval do samostatné působnosti obce.

Postup ústavního soudu je však nutno vzhledem k okolnostem případu považovat za značně nestandardní a jeho rozhodnutí nelze označit jinak než jako politické a účelové. Pokud by totiž ústavní soud chtěl stížnost z nějakého důvodu odmítnout, mohl a měl tak učinit již dříve, bez ústního jednání a přítomnosti účastníků řízení. Když však soud ústní jednání nařídil, dal tím najevo, že se stížností bude zabývat z věcného hlediska: že jí rozhodnutím-nálezem buď vyhoví, nebo ji zamítne. Nestalo se tak, stížnost byla odmítnuta, neboť ústavní soud se necítil být k projednání stížnosti příslušný.(!)

Jan Rajter zklamaně krčí rameny: *"Co máme dělat? Budeme hospodařit dál. Nemůžeme přece odejít, když tady pracujeme. Zvažujeme ale podání k Evropskému soudu."* Jeho otec k tomu dodává: *"Máme snad od toho utéct? Já jsem už starý, záleží, jak se s tím vyrovnají mladí. V nejistotě jsem žil čtyřicet let za chemičkou a teď v ní žijeme zase."*

5. SEDLÁKŮV PŘÍBĚH - KE GLOBALIZACI...

Po první etapě výstavby NEMAKu přichází druhá

Po první etapě výstavby továrny NEMAKu v zóně Joseph se koncem roku 2002 naplno rozběhly přípravy na rozšíření závodu na původně plánovanou kapacitu 1,6 mil. kusů hliníkových hlav ročně. U magistrátního stavebního úřadu bylo zahájeno územní řízení pro II. etapu. Při nahlížení do spisu EPS požádal o kopie dokumentace, aby se mohl s projektem řádně seznámit. To však stavební úřad udělat odmítl. Začal tak s EPS hrát již dobře známou přetahovanou. Po písemné urgenci se úřad rozhodl žádosti vyhovět, ale za zhruba 60 stránek kopií požadoval 945 Kč. Když EPS odmítl neprávem požadovanou sumu zaplatit, stavební úřad přece jen své pochybení přiznal a dokumentaci poskytl za 113 Kč, ale to už se psal duben 2003 a lhůta pro uplatnění námitek ve věci územního řízení již uplynula.

Ústní jednání ve věci se totiž konalo již v březnu 2003. EPS společně s panem Rajterem při něm předložili své zásadní nesouhlasné námítky proti projektu rozšíření továrny NEMAKu. Druhá strana se však jimi nenechala nijak „znervóznit“. Vzhledem k situaci totiž ani nepočítala s tím, že by mohla mít s prosazením svého záměru jakékoliv potíže. O tom, že magistrátní stavební úřad šel opět „investorovi na ruku“ svědčí i fakt, že přestože EPS navrhoval - především z důvodu nezákonnosti odnětí půdy ze ZPF, kolize návrhu na vydání územního rozhodnutí s referendem, nedostatečného posouzení záměru z hlediska dopadů na životní prostředí a péče o zdraví obyvatel - řízení přerušit a doplnit potřebné či chybějící podklady, stavební úřad vydal již 4. 4. 2003 územní rozhodnutí, v němž všechny naše námítky zamítl. EPS přitom k námítkám doložil i podané opravné prostředky z důvodu, že mu nebyla v rozporu se zákonem umožněna účast v řízení magistrátu o zásahu do krajinného rázu a významného krajinného prvku, stejně jako se zase pan Rajter nezúčastnil řízení České inspekce životního prostředí o povolení stavby z hlediska ochrany ovzduší. V těchto věcech v současné době probíhají u kompetentních orgánů přezkumná řízení, nicméně územní rozhodnutí se, tak jak bylo „potřeba“, zrodilo. EPS se společně s panem Rajterem a jeho občanským sdružením Chceme žít proti územnímu rozhodnutí odvolali ke Krajskému úřadu. Ten sice 3. 7. 2003 napadené rozhodnutí zrušil a vrátil mosteckému stavebnímu úřadu k novému projednání a rozhodnutí, že všech namítaných nezákonností a pochybení však Krajský úřad našel problém pouze v tom, že se stavební úřad nezabýval řádně uplatněnou námitkou podjatosti a neodůvodněně ji zamítl. U zaměstnanců mosteckého magistrátu, kteří v územním řízení rozhodovali, je totiž možno mít odůvodněné pochybnosti o jejich nepodjatosti, když projednávali žádost, kterou (pro 1. etapu výstavby NEMAKu) podal jejich zaměstnavatel - Statutární město Most, pro kterého má stavba NEMAKu v zóně Joseph značný sociální, ekonomický i politický význam.

Územní řízení se tedy rozběhlo nanovo, účastníci byli vyzváni, aby svou námitku podjatosti pracovníků stavebního úřadu doplnili. A 6. 10. 2003, v den slavnostního otevření v 1. etapě vybudovaného továrny NEMAKu, kterého se osobně zúčastnil např. premiér Špidla či ministr průmyslu Urban, mostecký stavební úřad vydal nové územní rozhodnutí na rozšíření NEMAKu. A tak koncem října ke krajskému úřadu směřovala nová série odvolání proti novému územnímu rozhodnutí. EPS společně s panem Rajterem také samostatnými odvoláními napadli rozhodnutí tajemnice magistrátu a vedoucího stavebního úřadu o zamítnutí námítky podjatosti. Aby Rajterovi po nepochopitelném rozhodnutí Ústavního soudu o referendu z počátku prosince mohli slavit Vánoce v co nejlepší náladě, krajský úřad pro ně připravil další dáreček: mezi svátky jim doručil rozhodnutí, kterým odvolání proti rozšíření NEMAKu zamítl a nové územní rozhodnutí potvrdil.

Stát: A kdyby na to přišlo, pozemky vám stejně vyvlastníme!

V únoru 2003 Vláda ČR přichází s návrhem zdokonalení investičního prostředí s tím, že jednotliví ministři mají za koordinace ministra průmyslu a obchodu zajistit plnění v návrhu obsažených opatření. "Strategické průmyslové zóny" mají být napříště definovány jako veřejně prospěšné stavby a jejich existence za veřejný zájem. Pro potřeby průmyslových zón by tak bylo možno pozemky vyvlastňovat. Věcný záměr nového stavebního zákona, který by měl zcela nahradit stávající, pak takovou možnost

dokonce vztahuje na všechny průmyslové zóny.

Co by to všechno znamenalo přímo pro rodinu Rajterů? Pokud by takový zákon „prošel“ parlamentem a vstoupil v účinnost, nikdo by se s nimi už nemusel nijak zvlášť domlouvat a rovnou by jim pozemky mohly být vyvlastněny. Některé parlamentní strany však již daly najevo, že je pro ně nepřipustné, aby bylo takto možno v zájmu soukromých subjektů (především velkých společností a nadnárodních korporací, které by do zón přicházely se svými investicemi) zasahovat do vlastnického práva jednotlivců. Můžeme jim však věřit, že svou nesmlouvavou rétoriku skutečně nikdy neopustí?

Evropská banka pro obnovu a rozvoj ví, co dělá

EPS spolu s organizací CEE Bankwatch network usiloval o to, aby Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD) přezkoumala žádost společnosti NEMAK na poskytnutí úvěru pro projekt výstavby továrny v rozvojové zóně v Havrani. Obě organizace se snažily upozorňovat EBRD především na zdravotní rizika celého projektu a nezákonnosti provázející celý schvalovací a povolovací proces.

EBRD na svém 12. výročním zasedání, které proběhlo v květnu 2003 v Taškentu, na naše výtky zareagovala a oznámila, že svoji zvažovanou účast v projektu NEMAKu ruší. Byť je nutno její rozhodnutí z mnoha hledisek považovat za velice pozitivní, obsahuje v sobě určitý prvek trpkosti. Tím je zjištění, že banka se sídlem v Londýně věnuje větší pozornost zdraví obyvatel českých obcí než naše vlastní úřady.

Média nemlčí

Celý případ boje rodiny Rajterových s mocnými byl od počátku velmi bedlivě sledován médii. EPS sám vydal více než dvacet tiskových zpráv, o kauze pak vyšly více než dvě stovky článků v regionálních i celostátních denících, několik prestižních týdeníků (např. Respekt, Týden, Euro) se tématu věnovalo v rozsáhlých článcích či jej dokonce uvedlo na své titulní straně. Kauza se též několikrát objevila v hlavních zprávách České televize ("Události") a také v jeho publicistické části "Tady a teď". Zpráva o odvolání EPS proti územnímu rozhodnutí na plánovanou stavbu otvírala diskusi o problematice investic v České republice v rámci diskusního pořadu "21" na ČT2.

Závěr

Kauza NEMAK je křiklavým příkladem trendu, který česká vláda ve vztahu k zahraničním investicím prosazuje - na jedné straně obcházení zákonů a nepromyšlené plýtvání penězi daňových poplatníků ve snaze "zamést" investorovi cestu, na druhé straně ostrakizace a především nepřipustné pohrdání právy jednotlivých občanů, kteří stojí projektu v cestě.

Politický nátlak, nesamostatní úředníci, pomalé a státu přitakávající soudy - to je realita doprovázející výstavbu a investice do průmyslových zón v naší zemi. Ačkoliv v konfliktu s úřady zůstali Rajterovi na první pohled osamoceni, není to úplně pravda. Rodin, které svádějí boj se silnými zahraničními investory, je u nás celá řada. Všechny spojuje odhodlání nenechat se zlomit, snaha domoci se svých práv, potřeba žít v klidném a zdravém prostředí.

popsáno do konce roku 2003

- * Ekologický právní servis - Environmental Law Service
- * Program Globální odpovědnosti GARDE
- * Bratislavská 31, 602 00 Brno, Česká republika (Czech Republic)
- * tel: +420 545 575 229, fax: +420 545 240 012
- * e-mail: brno@eps.cz
- * URL: <http://www.eps.cz> <http://www.sedlakjan.cz>